

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับบัณฑิตศึกษา มสธ. ครั้งที่ 3
The 3rd STOU Graduate Research Conference

ความพึงพอใจของการส่งเสริมการผลิตพืชอาหารสัตว์ภายใต้โครงการวิจัยและทดสอบพันธุ์กระบือ
ของศูนย์วิจัยและบำรุงพันธุ์สัตว์สุรินทร์

**Farmers' Satisfaction Towards the Extension of Forage Crop Production under
Buffalo Research and Breeding Project of Surin Research and Breeding Station**

ฉลองชัย ชุ่มชื่น (Charlongchai Chumcheen)* สุนันท์ สีสังข์ (Suman Seesang)**

กรณี ต่างวิวัฒน์ (Paranee Tangwiwat)***

บทคัดย่อ

การศึกษานี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา (1) สภาพทางสังคมและเศรษฐกิจของเกษตรกร (2) การผลิตและการใช้ประโยชน์จากพืชอาหารสัตว์ (3) ความพึงพอใจของเกษตรกรต่อการส่งเสริมการผลิตพืชอาหารสัตว์ (4) ปัญหาและข้อเสนอแนะของเกษตรกร

ประชากรที่ใช้ในการศึกษา คือ เกษตรกรผู้เลี้ยงกระบือที่เข้าร่วมโครงการส่งเสริมการผลิตพืชอาหารสัตว์ภายใต้โครงการวิจัยและทดสอบพันธุ์กระบือของศูนย์วิจัยและบำรุงพันธุ์สัตว์ จำนวน 100 ราย เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสัมภาษณ์จัดเก็บข้อมูล สัมภาษณ์เป็นรายบุคคล นำมาวิเคราะห์ข้อมูลด้วยโปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูป สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าสูงสุด ค่าต่ำสุด และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ผลการวิจัยพบว่า (1) เกษตรกรมากกว่ากึ่งหนึ่ง เป็นเพศชาย อายุเฉลี่ย 52.55 ปี สถานะภาพสมรสแล้ว จบระดับประถมศึกษา สมาชิกครัวเรือนเฉลี่ย 4.58 คน ส่วนใหญ่เป็นสมาชิกกลุ่ม และไม่มีตำแหน่งทางสังคม มีอาชีพทำนา แรงงานครัวเรือนเฉลี่ย 2.29 คน พื้นที่ถือครองเฉลี่ย 24.71 ไร่ มีรายได้ครัวเรือนเฉลี่ย 152,705.90 บาท และรายจ่ายครัวเรือนภาคการเกษตรเฉลี่ย 45,779.37 บาท มีหนี้สินครัวเรือนเฉลี่ย 190,537.50 บาท (2) การผลิตพืชอาหารสัตว์ ส่วนใหญ่ปลูกหญ้าพันธุ์สุริยเฉลี่ย 0.98 ไร่ วัตถุประสงค์เพื่อใช้เลี้ยงสัตว์ ใช้แรงงานเฉลี่ย 1.74 คน มีประสบการณ์เฉลี่ย 6.38 ปี สภาพพื้นที่เป็นพื้นที่ดอน มีการเตรียมดินก่อนปลูกเฉลี่ย 1.31 ครั้ง ปลูกด้วยวิธีการหว่านด้วยเมล็ดเฉลี่ย 2.65 กิโลกรัมต่อไร่ ส่วนใหญ่ไม่กำจัดวัชพืช ใส่ปุ๋ยอินทรีย์และปุ๋ยเคมี หลังจากตัดเฉลี่ย 242.93 และ 1.83 กิโลกรัมต่อไร่ สามารถใช้ประโยชน์จากแปลงหญ้าเฉลี่ย 3.43 ครั้งต่อปี การผลิตและการจัดการเลี้ยงดูกระบือ พบว่าเกษตรกรเข้าร่วมโครงการเลี้ยงกระบือเฉลี่ย 4.17 ตัว ระหว่างร่วมโครงการจำหน่ายกระบือเฉลี่ย 1.54 ตัว จำนวนกระบือ ณ วันสำรวจเฉลี่ย 3.60 ตัว มีประสบการณ์เฉลี่ย 25.52 ปี วัตถุประสงค์เป็นมรดกตกทอด วิธีการเลี้ยงในช่วงฤดูฝน เลี้ยงแบบขังคอก ในสถานที่ตนเอง อาหารหยาบคือหญ้าธรรมชาติ ส่วนในช่วงฤดูแล้ง เลี้ยงแบบผูกล่าม ในสถานที่เลี้ยงตนเอง อาหารหยาบคือหญ้าธรรมชาติ มีรายได้จากการเลี้ยงกระบือ และรายจ่าย เฉลี่ย 26,560.00 และ 4,718.98 บาท ตามลำดับ (3) ความพึงพอใจของเกษตรกรต่อการส่งเสริมการผลิตพืชอาหารสัตว์ อยู่ระดับมาก (4) ปัญหา อยู่ระดับปานกลาง และเสนอแนะให้สนับสนุนแหล่งน้ำ และพันธุ์พืชอาหารสัตว์ที่ให้ผลผลิตสูง

คำสำคัญ ความพึงพอใจ, การผลิตพืชอาหารสัตว์, การผลิตกระบือ, การส่งเสริม

* นักศึกษาหลักสูตรเกษตรศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช char_long_chai@hotmail.com

**รองศาสตราจารย์ประจำสาขาวิชาเกษตรศาสตร์และสหกรณ์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช sunan_see@stou.ac.th

***รองศาสตราจารย์ประจำสาขาวิชาเกษตรศาสตร์และสหกรณ์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช paranee.tan@stou.ac.th

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับบัณฑิตศึกษา มสธ. ครั้งที่ 3
The 3rd STOU Graduate Research Conference

Abstract

The purpose of this research was to study (1) socio-economic state of farmers (2) forage crop production and utilizing forage (3) satisfaction of the farmers extension forage crop production and (4) their problem and suggestion of farmers.

The samples of population consisted of 100 persons who were members on “The Extension Effectiveness of Forage Crop Production under Buffalo Research and Testing Project of Surin Livestock Research and Breeding Center”. Data were collected using interview schedule which consisted of closed-ended and open-end questions via interview from farmer each. Statistical values were presented as frequency, percentage, means and standard deviation, maximum and minimum.

The results revealed that (1) the farmers were male more than 50%. They were 52.55 years old and were married. Their educations were primary certificate. On the average, their household size was 4.58 persons. Majority of the farmers were no other group members, were no social position. Their occupations were farm grain crops. Within the household, there were about 2.25 persons doing paddy farming. Each household owned about 24.71 rai. Household income was derived from agricultural farming with 152,705.90 Baht. While household debts were 190,537.50 Bath. (2) The production of forage, majority of farmers was grown the grass which was *Brachiaria ruziziensis* with an average 0.98 rai. The main objective of farmer was to use for raising animals. Within the household, there were about 1.74 persons for forage production and they were experienced of these with 6.38 years ago. The majority of their area is upland. They improved and prepared for the soil as 1.31 times a year, and they used approximately grass seed with 2.65 kg/rai/years. The majority of farmers did not weed control. They used organic fertilizer and chemical fertilizer which were 242.93 and 1.83 kg/rai/years, respectively for forage production. They cut and carried their forage crops 3.43 times/years. The buffalo production and management of farmers found that each household who was member under this project had about 4.17 buffaloes. They sold these animals with an average 1.54 heads during they were participants. However, each household had 3.60 buffaloes at the time of this survey. The farmers were experienced which raised buffaloes about 25.52 years. The main objective of the farmers was to receive from their inheritances. In rainy season, they restrained their buffaloes in the own pen and then they cut and carried the natural forage for their animals. For dry season, they restrained their buffaloes in the own land and supplemented their animals by natural forage. They income was derived from selling buffaloes with 26,560.00 Baht, and they had to pay about 4,718.98 Baht for these animals. (3) The farmers satisfaction was an average highly satisfied level and (4) the problem of farmer was an average moderate level. Moreover, they suggested that authorities of Department of Livestock Development should provide and support water resources and high yielding varieties of fodder crops.

Keywords: Satisfaction, Forage crop production, Buffalo production, Extension

* นักศึกษาหลักสูตรเกษตรศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช char_long_chai@hotmail.com

**รองศาสตราจารย์ประจำสาขาวิชาเกษตรศาสตร์และสหกรณ์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช sunan_sec@stou.ac.th

***รองศาสตราจารย์ประจำสาขาวิชาเกษตรศาสตร์และสหกรณ์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช paranee.tan@stou.ac.th

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับบัณฑิตศึกษา มสธ. ครั้งที่ 3 The 3rd STOU Graduate Research Conference

บทนำ

กระบือนับว่าเป็นสัตว์เลี้ยงที่มีความสำคัญต่อเกษตรกรรายย่อยในชนบท โดยนับว่าเป็นส่วนหนึ่งของระบบการผลิตทางการเกษตร ได้แก่ การใช้แรงงาน การใช้มูลเป็นปุ๋ย และเมื่อมีความจำเป็นก็จำหน่ายเป็นรายได้ อย่างไรก็ตามจากข้อเท็จจริงซึ่งเป็นที่ยอมรับกันว่ากระบือของประเทศได้ลดจำนวนลง จากสถิติกรมปศุสัตว์ (<http://www.dld.go.th>) รายงานว่ากระบือใน ปี พ.ศ. 2540 มีจำนวน 2 ล้านกว่าตัว และลดจำนวนลงเหลืออยู่ประมาณ 1.2 ล้านตัว ในปี พ.ศ.2554 สาเหตุสำคัญที่ทำให้จำนวนกระบือลดลง ได้แก่ การเปลี่ยนแปลงโครงสร้างทางสังคมและเศรษฐกิจของประเทศ จากระบบการเกษตรเป็นระบบอุตสาหกรรม และเปลี่ยนการเกษตรแบบดั้งเดิมที่พอเพียงเป็นการเกษตรแผนใหม่ มีผลทำให้ทำเลเลี้ยงสัตว์ถูกเบียดด้วยโรงงานอุตสาหกรรม และการเกษตรแผนใหม่ที่ระดมปลูกพืชเศรษฐกิจ เพื่อป้อนโรงงานอุตสาหกรรม แรงงานหนุ่มสาวจากชนบทอพยพจากภาคการเกษตรเข้าสู่ภาคอุตสาหกรรมในตัวเมือง ซึ่งปัญหาดังกล่าวเหล่านี้ยังไม่ได้รับการแก้ไขกันอย่างจริงจังและต่อเนื่อง โดยเฉพาะอย่างยิ่งในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ เป็นแหล่งที่มีการเลี้ยงกระบือมากที่สุดของประเทศ ถึงจำนวน 1,022,639 ตัว หรือคิดเป็นร้อยละ 85.8 ของกระบือทั้งหมด โดยเฉพาะจังหวัดสุรินทร์เกษตรกรเลี้ยงกระบือมากเป็นลำดับ 3 ของประเทศ ถึงจำนวน 105,533 ตัว และเป็นแหล่งผลิตกระบือที่สำคัญของประเทศ

จังหวัดสุรินทร์ (<http://www.surin.go.th>) รายงานว่าประชากรส่วนใหญ่ประกอบอาชีพปลูกพืชและเลี้ยงสัตว์ควบคู่กัน และมีนโยบายส่งเสริมให้เกษตรกรทำการเกษตรอินทรีย์ ที่ปลอดสารเคมี และสารพิษ ตลอดจนฟื้นฟูอนุรักษ์ระบบนิเวศอย่างยั่งยืน ขณะที่พื้นที่การเกษตรมีความอุดมสมบูรณ์ต่ำ และพบมากถึงร้อยละ 98 ของพื้นที่ของจังหวัดที่มีค่าความเป็นกรดของดินอยู่ระหว่าง 4-5 ส่งผลทำให้เกิดความไม่สมดุลทางกายภาพ และเคมีของดิน เกิดปัญหาด้านการผลิตทางการเกษตรทั้งในระยะสั้นและระยะยาว จึงเป็นอุปสรรคต่อการปลูกพืชและเลี้ยงสัตว์ของเกษตรกร โดยเฉพาะกระบือ เป็นสัตว์ที่ปล่อยหากินหญ้าที่ขึ้นตามอยู่ตามธรรมชาติ ทำให้ประสิทธิภาพการผลิตต่ำสูญเสียมูลค่าทางเศรษฐกิจเป็นอย่างมาก จากสภาพปัญหาดังกล่าว ศูนย์วิจัยและบำรุงพันธุ์สัตว์สุรินทร์ ซึ่งมีหน้าที่ศึกษาวิเคราะห์ วิจัย พัฒนา และสร้างสัตว์พันธุ์ดีที่ให้ผลผลิตสูงเหมาะสมกับสภาพแวดล้อมของประเทศ แล้วกระจายพันธุ์สู่เกษตรกร ภายใต้โครงการวิจัยและทดสอบพันธุ์กระบือให้กับเกษตรกร โดยมุ่งหวังเพื่อพัฒนาให้เป็นแหล่งผลิต และกระจายพันธุ์กระบือสู่เกษตรกรทั่วประเทศ จึงได้จัดทำโครงการส่งเสริมการผลิตพืชอาหารสัตว์ให้แก่เกษตรกรเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตกระบือให้สูงขึ้น

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาความพึงพอใจของเกษตรกรต่อการส่งเสริมการผลิตพืชอาหารสัตว์ ภายใต้โครงการวิจัยและทดสอบพันธุ์กระบือของศูนย์วิจัยและบำรุงพันธุ์สัตว์สุรินทร์ เพื่อนำมาใช้เป็นแนวทางในการวางแผนและกำหนดนโยบายการดำเนินงานส่งเสริมให้มีประสิทธิภาพสูงขึ้นต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพทางสังคมและเศรษฐกิจของเกษตรกร
2. เพื่อศึกษาการผลิตและการใช้ประโยชน์จากพืชอาหารสัตว์ของเกษตรกร
3. เพื่อศึกษาความพึงพอใจของเกษตรกรต่อการส่งเสริมการผลิตพืชอาหารสัตว์
4. เพื่อศึกษาปัญหาและข้อเสนอแนะของเกษตรกรเกี่ยวกับกระบวนการผลิตพืชอาหารสัตว์

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับบัณฑิตศึกษา มสธ. ครั้งที่ 3 The 3rd STOU Graduate Research Conference

วิธีดำเนินการวิจัย

ประชากรเป้าหมายคือเกษตรกรเลี้ยงกระบือทั้งหมดของจังหวัดสุรินทร์ เก็บตัวอย่างจากผู้เข้าร่วมโครงการส่งเสริมการผลิตพืชอาหารสัตว์ภายใต้โครงการวิจัยและทดสอบพันธุ์กระบือของศูนย์วิจัยและบำรุงพันธุ์สัตว์สุรินทร์ ในปี พ.ศ. 2554 ประกอบด้วย เกษตรกร หมู่บ้านป็นรว ตำบลตาเบา อำเภอปราสาท จำนวน 38 ราย เกษตรกร หมู่บ้านโดนเลงใต้ ตำบลทมอ อำเภอปราสาท จำนวน 24 ราย เกษตรกร หมู่บ้านทัพไท ตำบลทมอ อำเภอปราสาทจำนวน 16 ราย และเกษตรกรหมู่บ้านช่วงปี ตำบลช่วงปี อำเภอกาบเชิง จำนวน 22 ราย รวมทั้งสิ้นจำนวน 100 ราย สำหรับเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้คือ แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง ประกอบด้วยคำถามแบบเลือกตอบ เต็มคำในช่องว่าง และแบบประมาณค่า ซึ่งผู้วิจัยได้สร้างขึ้นเอง เก็บข้อมูลเป็นรายบุคคล แล้วนำมาวิเคราะห์ข้อมูล ด้วยโปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูป สถิติที่ใช้ในการวิจัยประกอบด้วย สถิติพรรณนา ใช้บรรยายลักษณะของข้อมูล ได้แก่ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าสูงสุด ค่าต่ำสุด และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ผลการวิจัย

1) สภาพทางสังคม พบว่า เกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการมากกว่ากึ่งหนึ่ง เป็นเพศชาย มีอายุเฉลี่ย 52.55 ปี สถานะภาพส่วนใหญ่สมรสแล้ว จบการศึกษาระดับประถมศึกษา มีจำนวนสมาชิกครัวเรือนเฉลี่ย 4.58 คน ส่วนใหญ่ไม่มีตำแหน่งทางสังคม เป็นสมาชิกกลุ่มกองทุนหมู่บ้านมากที่สุด

2) สภาพทางเศรษฐกิจ พบว่า เกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการประกอบอาชีพเลี้ยงสัตว์ทุกราย และส่วนใหญ่มีอาชีพทำนา ใช้แรงงานครัวเรือนเฉลี่ย 2.29 คน ลักษณะพื้นที่ถือครองการเกษตร เป็นเจ้าของกรรมสิทธิ์ที่ดินเฉลี่ย 17.32 ไร่ เช่าพื้นที่ทำการเกษตรเฉลี่ย 11.18 ไร่ และพื้นที่บุคคลอื่นที่ให้เช่ากินเปล่าเฉลี่ย 12.52 ไร่ รวมพื้นที่ถือครองทางการเกษตรทั้งหมดเฉลี่ย 24.71 ไร่ รายได้ครัวเรือนภาคการเกษตรเฉลี่ย 104,733.90 บาท และนอกภาคการเกษตรเฉลี่ย 50,496.84 บาท รวมรายได้ครัวเรือนทั้งหมดเฉลี่ย 152,705.90 บาท ส่วนรายจ่ายครัวเรือนภาคการเกษตรเฉลี่ยเพียง 45,779.37 บาท ในขณะที่สถานะหนี้สินครัวเรือนเฉลี่ย 190,537.50 บาท

3) สภาพการผลิตและการใช้ประโยชน์จากพืชอาหารสัตว์ พบว่า เกษตรกร ส่วนใหญ่ ร้อยละ 99 ปลูกหญ้าพันธุ์ชูเฉลี่ย 0.95 ไร่ มีเพียงร้อยละ 5 เท่านั้นที่ปลูกหญ้าพันธุ์กินนีสีม่วงเฉลี่ย 0.75 ไร่ รวมพื้นที่ปลูกหญ้าทั้งหมดเฉลี่ย 0.98 ไร่ มีวัตถุประสงค์เพื่อใช้เลี้ยงสัตว์ของตนเอง ใช้แรงงานในการผลิตเฉลี่ย 1.74 คน มีประสบการณ์ในการผลิตเฉลี่ย 6.38 ปี สภาพพื้นที่ปลูกส่วนใหญ่เป็นพื้นที่ดอน มีการเตรียมดินก่อนปลูกเฉลี่ย 1.31 ครั้ง ปลูกด้วยวิธีการหว่านด้วยเมล็ดในอัตราเฉลี่ย 2.65 กิโลกรัมต่อไร่ ส่วนใหญ่ไม่มีการกำจัดวัชพืช มีเพียงร้อยละ 30 เท่านั้นที่มีการกำจัดวัชพืช โดยมีค่าเฉลี่ย 1.10 ครั้ง ส่วนการใส่ปุ๋ย พบว่า เกษตรกร ส่วนใหญ่มีการใส่ปุ๋ยหลังจากตัดพืชอาหารสัตว์ ได้แก่ ปุ๋ยอินทรีย์ ใส่ในอัตราเฉลี่ย 242.93 กิโลกรัมต่อไร่ และปุ๋ยเคมี ใส่ในอัตราเฉลี่ย 1.83 กิโลกรัมต่อไร่ สามารถใช้ประโยชน์จากการเกี่ยวให้สัตว์กินเฉลี่ย 3.36 ครั้งต่อปี และปล่อยสัตว์ทะเล็มเฉลี่ย 1.17 ครั้งต่อปี รวมการใช้ประโยชน์จากพืชอาหารสัตว์เฉลี่ย 3.43 ครั้งต่อปี

4) สภาพการผลิตและการจัดการเลี้ยงดูกระบือของเกษตรกร พบว่าเกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการ พ.ศ. 2554 เลี้ยงกระบือเฉลี่ย 4.17 ตัว จำแนกออกเป็นกระบือเพศผู้เฉลี่ย 1.78 ตัว เพศเมียเฉลี่ย 3.04 ตัว ระหว่างร่วมโครงการ เกษตรกรร้อยละ 37 จำหน่ายกระบือเฉลี่ย 1.54 ตัว จำนวนกระบือคงเหลือในเดือนมกราคม พ.ศ.2556 เฉลี่ย 3.60 ตัว จำแนกออกเป็นกระบือเพศผู้เฉลี่ย 1.72 ตัว เพศเมียเฉลี่ย 2.60 ตัว เกษตรกรมีประสบการณ์เลี้ยง

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับบัณฑิตศึกษา มสธ. ครั้งที่ 3 The 3rd STOU Graduate Research Conference

กระบือเฉลี่ย 25.52 ปี วัดอุปสงค์ของการเลี้ยงส่วนใหญ่เป็นมรดกตกทอด วิธีการเลี้ยงในช่วงฤดูฝน ส่วนใหญ่เลี้ยงแบบขังคอก ในสถานที่เลี้ยงของตนเอง อาหารหยาบที่ใช้เลี้ยงคือหญ้าธรรมชาติ ส่วนวิธีการเลี้ยงในช่วงฤดูแล้ง ส่วนใหญ่เลี้ยงแบบผูกล้า ในสถานที่เลี้ยงของตนเอง อาหารหยาบที่ใช้เลี้ยงคือหญ้าธรรมชาติ มีรายได้จากการเลี้ยงกระบือเฉลี่ย 26,560.00 บาท และรายจ่ายเฉลี่ย 4,718.98 บาท

5) ความพึงพอใจของเกษตรกรต่อการส่งเสริมการผลิตพืชอาหารสัตว์ พบว่าเกษตรกรมีความพึงพอใจอยู่ในระดับมากในภาพรวมและในทุกประเด็น ได้แก่ การได้รับความรู้จากเจ้าหน้าที่ การได้รับการบริการจากหน่วยงาน การมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน และการได้รับประโยชน์จากพืชอาหารสัตว์

6) ปัญหาและข้อเสนอแนะของเกษตรกร พบว่าเกษตรกร มีปัญหาในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลางของกระบวนการผลิตพืชอาหารสัตว์ทั้ง 7 ประเด็น และแสดงข้อเสนอแนะ ดังนี้ 1) ด้านพื้นที่ปลูกพืชอาหารสัตว์มีน้อย ควรปลูกในพื้นที่สาธารณะประโยชน์ของหมู่บ้าน โดยมีการดูแลรักษาและใช้ประโยชน์ร่วมกัน 2) ด้านคุณภาพของเมล็ดพันธุ์ต้องการท่อนพันธุ์หญ้ามาปลูก 3) ด้านการเตรียมดิน ต้องการท่อนพันธุ์หญ้ามาปลูก เพราะแรงงาน และประสิทธิภาพในการผลิตพืชอาหารสัตว์น้อย ตลอดจนเกษตรกรส่วนใหญ่ไม่มีรถไถเป็นของตนเองต้องรอรถจากเพื่อนบ้านทำให้การเตรียมดินไม่ทันต่อฤดูกาลเพาะปลูก 4) ด้านการกำจัดวัชพืช ว่าไม่จำเป็นต้องกำจัด เพราะสามารถนำมาใช้เลี้ยงกระบือได้ 5) ด้านการปรับปรุงดิน ต้องการปัจจัยการผลิตที่นำมาใช้เป็นส่วนผสมในการผลิตปุ๋ยหมัก ได้แก่ แกลบดำ และปุ๋ยขาว 6) ด้านแหล่งน้ำ ต้องการแหล่งน้ำในไร่นา อาทิ การขุดบ่อบาดาลที่ไม่เสียพื้นที่ในการเพาะปลูกมาก และ 7) ด้านการใช้ประโยชน์จากพืชอาหารสัตว์ ต้องการท่อนพันธุ์พืชที่ให้ผลผลิตสูงมาปลูก

อภิปรายผลการวิจัย

การศึกษาคความพึงพอใจของเกษตรกรต่อการส่งเสริมการผลิตพืชอาหารสัตว์ภายใต้โครงการวิจัยและทดสอบพันธุ์กระบือของศูนย์วิจัยและบำรุงพันธุ์สัตว์สุรินทร์ สามารถอภิปรายผล ได้ดังต่อไปนี้

1) สภาพทางสังคม พบว่า เกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการส่วนใหญ่อยู่ในกลุ่มผู้สูงอายุ โดยมีอายุเฉลี่ย 52.55 ปี ชัดเจนกับผลการวิจัยของสุกัลลักษณ์ ชัยอนันต์ (2540: 98); ภูมิศา ชัยปัญญา (2541: 90); สมโภชน์ เต็มเปี่ยม (2542: 80); สันติ กลิ่งดอนกลาง (2544: 75); นรินทร์ ศรีวิชัย (2547: 84); พิเชษฐ สวงาม (2550: 111); เขาวโรจน์ ศุกกิจ และพิชิต ชุ่มเจริญ (2554: 1) กล่าวในทำนองเดียวกันว่าเกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการส่งเสริมการเกษตรทางด้านพืช มีอายุอยู่ระหว่าง 41 – 50 ปี ซึ่งต่ำกว่าการศึกษารั้งนี้ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่าโครงการดังกล่าวเป็นโครงการส่งเสริมการเกษตรทางด้านสัตว์ โดยเฉพาะอย่างยิ่งกระบือเป็นสัตว์ที่ให้ผลตอบแทนที่ต้องใช้ระยะเวลานาน กล่าวคือ กรณีแม่พันธุ์จะจำหน่ายได้ก็ต่อเมื่อแม่กระบือคลอดลูกแล้ว และลูกกระบือโตพอที่จะช่วยเหลือตัวเองได้จึงจะจำหน่ายแม่ แล้วเก็บลูกไว้สำหรับเลี้ยงต่อไป ส่วนกรณีกระบือกระเพศผู้ จะจำหน่ายก็ต่อเมื่อกระบือมีอายุไม่น้อยกว่า 2 ปี เนื่องจากกระบือเริ่มมีความรู้สึกทางเพศ (Libido) ต้องการผสมพันธุ์ทำให้เลี้ยงดูยาก อาจเป็นสาเหตุที่ทำให้เกษตรกรที่มีอายุอยู่ในวัยแรงงานหันไปทำงานในชุมชนเมืองที่ให้ผลตอบแทนที่เร็วกว่าหาเลี้ยงครอบครัว เหลือแต่ผู้สูงอายุอยู่ดูแลเฝ้าบ้าน และเลี้ยงกระบือ สอดคล้องกับการรายงานของพิเศษ แสตรกระโทก และฉลอมชัย ชุ่มชื่น (2554: 50-79); พิชิต ชุ่มเจริญ และเขาวโรจน์ ศุกกิจ (2554: 1) กล่าวในทำนองเดียวกันว่าเกษตรกรเลี้ยงกระบือมีอายุอยู่ระหว่าง 50 – 52 ปี เพราะผู้ที่มีอายุน้อยอยู่ในวัยศึกษา และวัยแรงงานได้

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับบัณฑิตศึกษา มสธ. ครั้งที่ 3 The 3rd STOU Graduate Research Conference

อพยพชั่วคราวไปศึกษาหรือใช้แรงงานทำงานในชุมชนเมืองจึงเหลือแต่ผู้สูงอายุอยู่ในหมู่บ้าน ดังนั้นจึงจำเป็นต้องส่งเสริมการเลี้ยงกระบือให้ได้ผลตอบแทนให้เร็วขึ้น และเพิ่มมูลค่าให้สูงขึ้น ได้แก่ การขุนกระบือในระยะสั้น การเลี้ยงเพื่อประกวดสวยงาม การพัฒนากระบือในเชิงท่องเที่ยว ตลอดจนการผลิตปุ๋ยหมักที่มีคุณภาพสูง เพื่อเป็นการสร้างแรงจูงใจให้เกษตรกร โดยเฉพาะกลุ่มที่อยู่ในวัยแรงงานหันกลับสู่ท้องถิ่น และเลี้ยงกระบือกันมากขึ้น ทำให้ครอบครัวมีความอบอุ่น ลดปัญหาอาชญากรรมต่างๆ ลง นอกจากนี้เกษตรกรยังมีการรวมกลุ่มกันทางสังคมในชุมชนทำให้เกิดความช่วยเหลือซึ่งกันและกันในการประกอบอาชีพ ตลอดจนเกษตรกรยังเป็นสมาชิกของสถาบันการเงินต่างๆ ของรัฐบาล ทำให้เกษตรกรสามารถเข้าถึงแหล่งทุนเพื่อใช้ในการลงทุนประกอบอาชีพให้มีประสิทธิภาพสูงขึ้น

2). สภาพทางเศรษฐกิจ พบว่า เกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการ มีพื้นที่ถือครองการเกษตรเฉลี่ยเท่ากับ 24.71 ไร่ แต่จำนวนแรงงานครัวเรือนมีเพียง 2.29 คน เท่านั้น ใกล้เคียงกับ สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร (2554) รายงานว่าเกษตรกรภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีขนาดพื้นที่ถือครองอยู่ระหว่าง 21.31 ไร่ต่อครัวเรือน และมีอัตราการเปลี่ยนแปลงลดลงร้อยละ 1.54 ทำให้เกษตรกรต้องประกอบอาชีพทั้งในภาคการเกษตร และนอกภาคการเกษตร เพื่อหาเลี้ยงครอบครัวส่งผลทำให้เกษตรกรมีรายได้เฉลี่ย 152,705.90 บาท แต่ในขณะเดียวกันเกษตรกรก็มีสถานะหนี้สินที่สูงเฉลี่ย 190,537.50 บาท แสดงให้เห็นว่าเกษตรกรมีความจำเป็นต้องกู้ยืมเงินจากสถาบันการเงินต่างๆ ของรัฐบาล เพื่อนำมาใช้จ่ายในการประกอบอาชีพ ได้แก่ ซื้อรถไถขนาดเล็ก รถเกี่ยวข้าว เครื่องสูบน้ำ เป็นต้น เพื่อลดระยะเวลาในการดำเนินงานในแต่ละกิจกรรมให้สั้นลง แล้วนำเวลาที่เหลือไปทำกิจกรรมอื่นๆ สร้างรายได้ให้แก่ครอบครัวมากขึ้น

3) สภาพการผลิตและการใช้ประโยชน์จากพืชอาหารสัตว์ พบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่ปลูกหญ้าพันธุ์ชูไจ เพราะเป็นพันธุ์หญ้าที่เหมาะสมกับสภาพทางภูมิศาสตร์ และสภาพภูมิอากาศของประเทศไทย ตลอดจนหน่วยงานราชการส่งเสริมให้ปลูกมาก สัตว์ชอบกิน ให้ผลผลิตสูง และทนทานต่อการเหยียบย่ำของสัตว์ สอดคล้องกับการรายงานของ ไสภณ ชินเวโรจน์ และคณะ (2533: 1-15); เชาวโรจน์ สุภกิจ และพิชิต ชุ่มเจริญ (2554: 1); กรมปศุสัตว์ (2554) ที่กล่าวไว้ในทำนองเดียวกันว่า เกษตรกรในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ส่วนใหญ่ปลูกหญ้าพันธุ์ชูไจไว้สำหรับเลี้ยงสัตว์ เนื่องจากเป็นพันธุ์ที่เหมาะสมกับสภาพทางภูมิศาสตร์ และภูมิอากาศ จากการศึกษาครั้งนี้ พบว่าเกษตรกรใช้พื้นที่ปลูกพืชอาหารสัตว์เฉลี่ย 0.98 ไร่ และกระบวนการผลิตพืชอาหารสัตว์ ตามขั้นตอนการผลิตพืชอาหารสัตว์ที่ดี แต่สามารถใช้ประโยชน์จากแปลงพืชอาหารสัตว์ได้เฉลี่ยเพียง 3.43 ครั้งต่อปี เท่านั้น ซึ่งต่ำกว่าการศึกษาของ จุริรัตน์ สัจจิพานนท์ และคณะ (2522: 1-17) รายงานว่าการปลูกหญ้าชูไจที่ใส่ปุ๋ยเคมี ในอัตรา 125 และ 150 กิโลกรัมต่อไร่ หลังจากตัดพืชอาหารสัตว์ สามารถใช้ประโยชน์จากแปลงพืชอาหารสัตว์ได้ 5 ครั้งต่อปี ขณะที่ฉายแสง ผ่องแผ้ว และคณะ (2535: 150) รายงานว่าการปลูกหญ้าชูไจที่ใส่ปุ๋ยเคมีในอัตรา 20 กิโลกรัมต่อไร่ พร้อมปลูกและหลังปลูกทุก 3 เดือน สามารถใช้ประโยชน์จากพืชอาหารสัตว์ได้ 5 - 6 ครั้งต่อปี ตลอดจนกรมปศุสัตว์ (2551: 5-20) รายงานว่าการปลูกพืชอาหารสัตว์ ควรใส่ปุ๋ยเคมี 10-20 กิโลกรัมต่อไร่ หลังตัดทุกครั้ง จะทำให้ผลผลิตของพืชอาหารสัตว์สูงขึ้น ทั้งนี้อาจเป็นเพราะการศึกษาครั้งนี้เกษตรกรใส่ปุ๋ยเคมีเพียง 1.83 กิโลกรัม/ไร่ เท่านั้น และเกษตรกรส่วนใหญ่ไม่มีการให้น้ำหลังปลูกพืชอาหารสัตว์ และกำจัดวัชพืช ทำให้วัชพืชขึ้นปกคลุมหญ้าที่ยังเล็กอยู่ และวัชพืชยังแย่งน้ำอาหารจากพืชที่ปลูก จึงเป็นสาเหตุทำให้สามารถใช้ประโยชน์จากพืชอาหาร

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับบัณฑิตศึกษา มสธ. ครั้งที่ 3

The 3rd STOU Graduate Research Conference

สัตว์ได้น้อยลง ตลอดจนเกษตรกรมีข้อจำกัดในเรื่องแรงงาน ประสบการณ์ อุปกรณ์ และแหล่งน้ำที่ใช้ในการผลิต อย่างไรก็ตามในอนาคตต่อไปควรเสริมสร้างความรู้ให้แก่เกษตรกรให้มากขึ้น

4) สภาพการผลิตและการจัดการเลี้ยงดูกระบือของเกษตรกร พบว่าเกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการ พ.ศ. 2554 เลี้ยงกระบือเฉลี่ย 4.17 ตัว ระหว่างร่วมโครงการเกษตรกร ร้อยละ 37 จำหน่ายกระบือเฉลี่ย 1.54 ตัว คงเหลือกระบือในเดือนมกราคม พ.ศ.2556 เฉลี่ย 3.60 ตัว สอดคล้องกับพิเศษ แสดกระโทก และฉลองชัย ชุ่มชื่น (2554: 50-79) รายงานว่าเกษตรกรเครือข่ายของศูนย์วิจัยและบำรุงพันธุ์สัตว์สุรินทร์ เลี้ยงกระบือเฉลี่ยครัวเรือนละ 3.02 ตัว ตลอดจนกรมปศุสัตว์ (2554) รายงานว่าเกษตรกรจังหวัดสุรินทร์เลี้ยงกระบือเฉลี่ยครัวเรือนละ 2 – 5 ตัว แสดงให้เห็นว่าจำนวนกระบือต่อครัวเรือนของเกษตรกรมีการเปลี่ยนแปลงไม่มากนัก ทั้งนี้อาจเป็นเพราะข้อจำกัดในด้านพื้นที่ และแรงงานในการเลี้ยงดู ทำให้ไม่สามารถเพิ่มจำนวนกระบือให้มากขึ้นได้ แต่ในขณะเดียวกันเกษตรกรมีประสบการณ์เลี้ยงดูกระบือสูงถึง 25.52 ปี รายได้จากการเลี้ยงกระบือเฉลี่ย 26,560 บาท และวัตถุประสงค์การเลี้ยงกระบือของเกษตรกรเพื่อผลิตพ่อแม่พันธุ์ขาย และขุนจำหน่ายในระยะสั้น มีถึงร้อยละ 73 และ 30 ตามลำดับ แสดงให้เห็นว่าเกษตรกรให้ความสำคัญกับการเลี้ยงกระบือเพื่อสร้างรายได้ให้แก่ครอบครัวมากขึ้นแตกต่างกับการเลี้ยงกระบือในอดีต ที่สำนักงานปศุสัตว์จังหวัดสุรินทร์

(http://www.dld.go.th/pvlo_sur.html) รายงานว่าเกษตรกร ไม่ให้ความสำคัญกับการเลี้ยงกระบือ เพราะเป็นกิจกรรมเสริมของครอบครัวเท่านั้น ปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้นจึงถูกมองว่าเป็นเรื่องเล็กน้อยที่เกิดขึ้นเป็นประจำ ขยายได้เท่าใดก็พอใจ ไม่สนใจปรับปรุงการจัดการเลี้ยงดูให้มีผลผลิตสูงขึ้น จนไม่รู้สึกรู้ว่าเป็นปัญหาและไม่เป็นอุปสรรคต่อการเลี้ยงกระบือ ดังนั้นจึงจำเป็นต้องมีอย่างหนึ่งที่ควรเร่งกระตุ้นและสร้างแรงผลักดันให้แก่เกษตรกรตระหนักถึงความสำคัญของการเลี้ยงกระบือเพื่อสร้างรายได้ให้มากขึ้น

5) ความพึงพอใจของเกษตรกรต่อการส่งเสริมการผลิตพืชอาหารสัตว์ ในภาพรวมเกษตรกรมีความพึงพอใจอยู่ในระดับมาก แต่เมื่อพิจารณารายละเอียด พบว่าเกษตรกรมีความพึงพอใจระดับปานกลาง คือเรื่องความรู้ การเสริมอาหารข้นให้กินในช่วงฤดูแล้ง ความรู้ที่ได้รับนำไปประยุกต์ในการประกอบอาชีพ และความรู้การบันทึกข้อมูลเพื่อนำไปใช้วางแผนการผลิตทางการเกษตร ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่าเกษตรกรส่วนใหญ่อยู่ในกลุ่มผู้สูงอายุ มีประสบการณ์การผลิตพืชอาหารสัตว์น้อย การจัดการเลี้ยงดูกระบือส่วนใหญ่ไม่มีการเสริมอาหารในช่วงฤดูแล้ง ไม่มีการบันทึกข้อมูล จึงทำให้การรับรู้เรื่องที่เจ้าหน้าที่นำไปถ่ายทอดความรู้โดยวิธีการบรรยายให้แก่เกษตรกร สามารถตอบสนองความต้องการของเกษตรกรได้ในระดับที่น้อย สอดคล้อง Good (1973: 320); Wolman (1973: 384); Vroom (1964: 99); สันติ กลิ่งคอนกลาง (2544: 10); วัชรินทร์ นวลแก้ว (2546: 90) และ ศุภชัย ชั่วบุญ (2548: 30) ที่กล่าวในทำนองเดียวกันว่า ความพึงพอใจ คือความรู้สึกรู้สึกของบุคคลที่มีต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่งอันเกิดจากพื้นฐานการรับรู้ ค่านิยม และประสบการณ์ ที่แต่ละบุคคลได้รับ และจะเกิดขึ้นก็ต่อเมื่อสิ่งนั้นได้รับการตอบสนองความต้องการให้แก่บุคคลนั้น ดังนั้นจึงจำเป็นต้องมีอย่างหนึ่งที่ควรเพิ่มระดับความพึงพอใจให้สูงขึ้น ซึ่ง Mullins อ้างถึงใน สุริยา โอทยากุล (2544: 14) กล่าวว่าองค์ประกอบของความพึงพอใจ ประกอบด้วย ความต้องการหรือความคาดหวังของบุคคล แรงผลักดันที่นำไปสู่พฤติกรรมและการกระทำ เพื่อให้บรรลุเป้าหมายที่ต้องการในเรื่องนั้นๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเรื่องของแรงผลักดันที่นำเกษตรกรไปสู่พฤติกรรมและการกระทำ เพื่อให้การเลี้ยงกระบือของเกษตรกรมีประสิทธิภาพสูงขึ้น จำเป็นต้องปรับเปลี่ยนวิธีการส่งเสริมการถ่ายทอดความรู้จากการบรรยาย ไปสู่การส่งเสริมการถ่ายทอดความรู้จากของจริง คือการนำเกษตรกรไปทัศนศึกษาดูงานใน

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับบัณฑิตศึกษา มสธ. ครั้งที่ 3 The 3rd STOU Graduate Research Conference

สถานที่ที่ประสบผลสำเร็จ ก็คาดว่าจะเพิ่มแรงผลักดันที่นำไปสู่การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมและการกระทำของเกษตรกรไปในทิศทางที่ดีขึ้น ตามหลักการแห่งความขาดตกบกพร่อง และหลักแห่งความเจริญก้าวหน้า ของมาสโลว์ อ้างถึงใน อรรถ เมฆทัศน์ (2543: 20) กล่าวว่า ความต้องการสิ่งที่ไม่ได้รับจะส่งผลต่อความรู้สึกขาดแคลนของมนุษย์ทุกคนความรู้สึกเช่นนี้ทำให้พฤติกรรมต่างๆ ของคนถูกจำกัด ไม่มีการแสวงหาต่อไป และจะเกิดความรู้สึกปลงตกในสภาพที่ตนเป็นอยู่ คือเมื่อคนได้รับการตอบสนองความต้องการอยู่ในระดับหนึ่งแล้วอย่างสมบูรณ์ ก็อยากได้รับการตอบสนองความต้องการอีกระดับที่สูงกว่า แต่ข้อจำกัดที่เป็นอุปสรรคไม่ได้รับการตอบสนองอย่างเต็มที่ หรือไม่สำเร็จตามความต้องการสิ่งนั้นจึงทำให้คนเราหยุดการแสวงหา ท้อถอย และยอมรับสภาพไม่มีการค้นร่นอีกต่อไป ในทางตรงข้ามถ้าความต้องการในระดับต่ำกว่าในแต่ละระดับได้รับการตอบสนองอย่างเต็มที่ คนที่จะเกิดความต้องการในขั้นต่อไปอีกจนกระทั่งบรรลุถึงความต้องการสูงสุด คือการได้รับความสำเร็จ ก็จะทำให้ระดับความพึงพอใจสูงขึ้น ส่วนในเรื่องความสะดวกในการติดต่อเจ้าหน้าที่ การบริการช่วยเหลือแก้ไขปัญหาอื่นๆ นอกเหนือจากโครงการฯ และเทคโนโลยีการผลิต เกษตรกรมีความพึงพอใจอยู่ในระดับปานกลางนั้น ทั้งนี้เป็นข้อจำกัดของหน่วยงานที่เจ้าหน้าที่ส่วนใหญ่มีความรู้ความเชี่ยวชาญเฉพาะในสาขาที่ตนเองทำงานอยู่เท่านั้น จึงไม่สามารถช่วยเหลือแก้ไขปัญหาอื่นๆ นอกเหนือจากโครงการได้อย่างกว้างขวาง ตลอดจนนโยบายของรัฐบาลที่ต้องการการกระจายอำนาจการปกครองไปสู่ท้องถิ่นให้มากขึ้นตามเจตนารมณ์ของกฎหมายรัฐธรรมนูญ และงบประมาณในการดำเนินงานค่อนข้างจำกัด ดังนั้นการดำเนินงานในอนาคตควรดำเนินงานแบบบูรณาการร่วมกับองค์การบริหารส่วนท้องถิ่น และหน่วยงานในพื้นที่ ก็จะช่วยให้มีบุคลากรที่มีความหลากหลายสาขาวิชาอาชีพมากขึ้น คาดว่าสามารถตอบสนองความต้องการของเกษตรกรได้เพียงพอและทั่วถึง ส่งผลให้ระดับความพึงพอใจของเกษตรกรสูงขึ้นได้

6) ปัญหาของเกษตรกร พบว่า เกษตรกรที่ร่วมโครงการ มีปัญหาในกระบวนการผลิตพืชอาหารสัตว์อยู่ในระดับปานกลาง ขณะที่ปัญหาอยู่ในระดับมาก ได้แก่ เรื่องแหล่งน้ำตามธรรมชาติมีไม่เพียงพอ สอดคล้องกับการรายงานของสำนักงานเกษตรจังหวัดสุรินทร์ (<http://www.surin.doae.go.th>) รายงานว่า พื้นที่การเกษตรของจังหวัดสุรินทร์ อยู่ในเขตชลประทานเพียง 354,086 ไร่ หรือร้อยละ 6.97 ของพื้นที่จังหวัด ส่วนที่เหลือ 3,374,416 ไร่ เป็นพื้นที่นอกเขตชลประทาน คิดเป็นร้อยละ 66.45 ของพื้นที่จังหวัด ซึ่งเป็นปัญหาแก่เกษตรกรในการประกอบอาชีพการเกษตรเป็นอย่างมาก ตลอดจนจังหวัดสุรินทร์ (<http://www.surin.go.th>) รายงานอีกว่า พื้นที่การเกษตรของจังหวัดสุรินทร์มีความอุดมสมบูรณ์ต่ำ และพบมากถึงร้อยละ 98 ของพื้นที่จังหวัด ที่มีค่าความเป็นกรดต่ำ อยู่ที่ 4-5 ทำให้เกิดความไม่สมดุลทางกายภาพและเคมี ส่งผลทำให้ความเป็นประโยชน์ของธาตุอาหารในดินลดลง ทำให้ปริมาณพืชอาหารสัตว์มีปริมาณไม่เพียงพอ ดังนั้นหน่วยงานควรต้องเร่งศึกษาวิจัยพันธุ์พืชอาหารสัตว์ที่ทนแล้ง ใช้น้ำปริมาณน้อยในการเจริญเติบโตแต่ผลผลิตสูง เหมาะสมกับสภาพภูมิศาสตร์ และภูมิอากาศ เพื่อนำไปส่งเสริมให้แก่เกษตรกรต่อไป ตลอดจนส่งเสริมการเลี้ยงกระบือให้มากยิ่งขึ้น เพื่อนำมูลมาใช้ผลิตปุ๋ยหมักปรับปรุงดินให้อุดมสมบูรณ์ และควรขยายพื้นที่ชลประทานให้เพิ่มมากขึ้นต่อไปในอนาคต

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับบัณฑิตศึกษา มสธ. ครั้งที่ 3 The 3rd STOU Graduate Research Conference

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1) จากผลการศึกษา พบว่าเกษตรกรมีความพึงพอใจต่อการส่งเสริมการผลิตพืชอาหารสัตว์ภายใต้โครงการวิจัยและทดสอบพันธุ์กระบือของศูนย์วิจัยและบำรุงพันธุ์สัตว์สุรินทร์ อยู่ในระดับมาก ดังนั้นจึงควรรณรงค์ให้เกษตรกรดูแล บำรุงรักษาแปลงพืชอาหารสัตว์ของตนเองให้มีความอุดมสมบูรณ์อยู่เสมอ และขยายพื้นที่ปลูกพืชอาหารสัตว์ให้เพิ่มมากขึ้น

2) จากผลการศึกษา พบว่า ความรู้การเสริมอาหารชั้นให้กระบือกินในช่วงฤดูแล้ง ความรู้ที่ได้รับนำไปประยุกต์ในการประกอบอาชีพอื่น และความรู้การบันทึกข้อมูลเพื่อนำมาใช้วางแผนการผลิตทางการเกษตร เกษตรกรมีความพึงพอใจอยู่ในระดับปานกลาง ดังนั้นเจ้าหน้าที่ควรกระตุ้นให้เกษตรกรเห็นความสำคัญของการผลิตพืชอาหารสัตว์ไว้สำหรับเลี้ยงดูกระบือให้มากขึ้น และหมั่นศึกษาหาความรู้เพิ่มเติมให้ทันต่อเหตุการณ์ที่เปลี่ยนแปลงอยู่เสมอเพื่อนำไปถ่ายทอดความรู้ให้แก่เกษตรกร นอกจากนี้ควรศึกษาหาความรู้เพิ่มเติมในด้านภาษาที่ใช้ในการถ่ายทอดความรู้ โดยเฉพาะภาษาท้องถิ่น (เขมร) เนื่องจากเกษตรกรส่วนใหญ่ใช้ภาษาท้องถิ่น (เขมร) ในการติดต่อสื่อสาร

3) จากผลการศึกษา พบว่า ความสะดวกในการติดต่อเจ้าหน้าที่ การบริการช่วยเหลือแก้ไขปัญหาอื่นๆ นอกเหนือจากโครงการฯ และเทคโนโลยีการผลิตพืชอาหารสัตว์ เกษตรกรยังมีความพึงพอใจอยู่ในระดับปานกลาง ดังนั้น เจ้าหน้าที่ควรดำเนินงานแบบบูรณาการร่วมกับองค์การบริหารส่วนตำบล และหน่วยงานในพื้นที่ให้มากขึ้น แล้ววางแผนการดำเนินงานและนิเทศงานร่วมกัน

4) จากผลการศึกษา พบว่า การจัดการเลี้ยงดูกระบือของเกษตรกร โดยเฉพาะในช่วงฤดูฝนและฤดูแล้ง ส่วนใหญ่ใช้หญ้าตามธรรมชาติ และฟางข้าว เป็นอาหารเลี้ยงดูกระบือ ดังนั้นหน่วยงานควรจัดทำโครงการเรื่องการจัดการอาหารสำหรับเลี้ยงดูกระบือ เช่น การนำผลพลอยได้ทางการเกษตรที่มีอยู่ในท้องถิ่นมาใช้เลี้ยงดู การสำรองพืชอาหารสัตว์ในรูปหญ้าแห้ง และหญ้าหมักสำหรับเลี้ยงสัตว์ ก็จะทำให้ประสิทธิภาพการผลิตกระบือของเกษตรกรสูงขึ้น

5) จากผลการศึกษา พบว่า ปัญหาในกระบวนการผลิตพืชอาหารที่อยู่ในระดับมาก คือเรื่องปริมาณพืชอาหารสัตว์ไม่เพียงพอและเกษตรกรมีข้อเสนอแนะว่าต้องการท่อนพันธุ์พืชอาหารสัตว์ที่ให้ให้ผลผลิตสูงมาปลูก ดังนั้นหน่วยงานจึงควรศึกษาวิจัยเพื่อหาพันธุ์พืชอาหารสัตว์ที่ทนแล้ง ใช้น้ำปริมาณน้อยในการเจริญเติบโต ให้ผลผลิตสูง และเหมาะสมกับสภาพแวดล้อมของท้องถิ่น เพื่อนำไปส่งเสริมให้แก่เกษตรกรต่อไป

6) จากผลการศึกษาพบว่า เกษตรกร ร้อยละ 73 มีวัตถุประสงค์เพื่อผลิตพ่อแม่พันธุ์จำหน่าย ตลอดจนเกษตรกรมีประสบการณ์เลี้ยงกระบือสูงถึง 25.52 ปี ดังนั้นจึงเป็นนิมิตหมายที่ดี หน่วยงานควรเร่งดำเนินการขยายพันธุ์ และกระจายพันธุ์กระบือที่ปรับปรุงพันธุ์แล้วสู่เกษตรกรให้มากยิ่งขึ้น ทั้งยังเป็นการประหยัดงบประมาณในการเลี้ยงดูกระบือของหน่วยงานลงได้ ตลอดจนจัดตั้งศูนย์ถ่ายทอดเทคโนโลยีการผลิตกระบือไว้สำหรับบริการเกษตรกรให้มากยิ่งขึ้น

7) จากผลการศึกษา พบว่าความพึงพอใจของเกษตรกรต่อการส่งเสริมการผลิตพืชอาหารในภาพรวมความพึงพอใจอยู่ในระดับมาก ดังนั้นควรกำหนดนโยบายการดำเนินงานต่อไป และขยายผลไปสู่ท้องที่อื่นๆ ในจังหวัด

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับบัณฑิตศึกษา มสธ. ครั้งที่ 3 The 3rd STOU Graduate Research Conference

สุรินทร์ให้มากขึ้น เพราะนอกจากจะเป็นการอนุรักษ์ และพัฒนากระบือให้ยั่งยืนแล้ว ยังสนับสนุนนโยบายด้านเกษตรอินทรีย์ของจังหวัดอีกด้วย

8) จากผลการศึกษา พบว่า เกษตรกรมีปัญหาน้ำในแปลงน้ำตามธรรมชาติมีไม่เพียงพอ อยู่ในระดับมาก และมีข้อเสนอแนะว่าต้องการแหล่งน้ำในไร่นาที่ไม่เสียพื้นที่ในการเพาะปลูกมาก ดังนั้นหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรสนับสนุนแก่เกษตรกร ก็จะทำให้เกษตรกรมีอาชีพที่มั่นคง ตลอดจนมีความเชื่อมั่นและศรัทธาหน่วยงานของรัฐบาลมากยิ่งขึ้น

2 ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

การวิจัยเรื่องประสิทธิภาพของการส่งเสริมการผลิตพืชอาหารสัตว์ภายใต้โครงการวิจัยและทดสอบพันธุ์กระบือของศูนย์วิจัยและบำรุงพันธุ์สัตว์สุรินทร์ เป็นการวิจัยในวงแคบๆ จำกัดเฉพาะเกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการฯ เพียงจำนวน 100 รายเท่านั้น ในการวิจัยครั้งต่อไป ควรขยายโครงการฯ ให้ครอบคลุมเกษตรกรผู้เลี้ยงกระบือของจังหวัดสุรินทร์

เอกสารอ้างอิง

- กรมปศุสัตว์ (2551) “รายงานโครงการวิจัยเพื่อพัฒนามาตรฐานการผลิตเนื้อกระบือคุณภาพดี” รหัสโครงการ สัญญาเลขที่ คก 5/2548 สำนักงานพัฒนาการวิจัยการเกษตร (องค์การมหาชน) และกรมปศุสัตว์
- กรมปศุสัตว์ (2554) “ข้อมูลและสถิติจำนวนกระบือและเกษตรกรผู้เลี้ยง ประจำปี 2554” สาระสังเขปออนไลน์ ค้นคืนวันที่ 1 สิงหาคม 2555 จาก http://www.dld.go.th/ict/th/index.php?option=com_content&view=category&id=231:--2554&Itemid=123&layout=default
- จิรรัตน์ สัจจิตานนท์ เกลิมเกียรติ์ วาญนิจ ปรัชญา ปรัชญารักษ์ และชาญ ชัยมณีนุค (2522) “อัตราปุ๋ยที่เหมาะสมกับหญ้ารูซี่ (*Brachiaria ruziziensis*) ที่จังหวัดชุมพร” รายงานผลงานวิจัยประจำปี พ.ศ. 2522 กองอาหารสัตว์ กรมปศุสัตว์ กระทรวงเกษตรและสหกรณ์: 1-17
- จังหวัดสุรินทร์ (2553) “ข้อมูลทั่วไปของจังหวัดสุรินทร์” สาระสังเขปออนไลน์ ค้นคืนวันที่ 28 มิถุนายน 2555 จาก <http://www.surin.go.th/surin.php?type=news&readid=651&status=read&index=%E0%C3%D7%E8%CD%A7%B9%E8%D2%C3%D9%E9>
- ฉายแสง ไผ่แก้ว สุภชัย อุดชาชน พิมพาพร พลเสน และบุญชู ชมพูสอ (2535) “ศึกษาผลผลิตหญ้าอาหารสัตว์จากการปลูกหญ้ารูซี่และหญ้าชิกแนลอนร่วมกันและเมื่อปลูกเดี่ยว” รายงานผลงานวิจัยประจำปี พ.ศ. 2535 กองอาหารสัตว์ กรมปศุสัตว์ กระทรวงเกษตรและสหกรณ์: 150
- เขาวโรจน์ สุภกิจ และพิชิต ชุ่มเจริญ (2554) “สภาพและความพึงพอใจการปลูกพืชอาหารสัตว์ของเกษตรกรจังหวัดบุรีรัมย์” สาระสังเขปออนไลน์ ค้นคืนวันที่ 24 มกราคม 2555 จาก http://www.dld.go.th/region3/article_research/article_research54/buffalo_burirum.pdf
- พิเชษฐ์ สวงาม (2550) “ความพึงพอใจของเกษตรกรที่มีต่อการส่งเสริมการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวโพดลูกผสมแบบมีสัญญาณผูกพันในอำเภอแม่ระมาด จังหวัดตาก” วิทยานิพนธ์ปริญญาเกษตรศาสตรมหาบัณฑิต แขนงวิชาส่งเสริมการเกษตร สาขาวิชาส่งเสริมการเกษตรและสหกรณ์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับบัณฑิตศึกษา มสธ. ครั้งที่ 3
The 3rd STOU Graduate Research Conference

- พิชิต ชุ่มเจริญ และเชาวโรจน์ ศุภกิจ (2554) “สภาพและความพึงพอใจของเกษตรกรเลี้ยงกระบือจังหวัดบุรีรัมย์ สำนักงานปศุสัตว์จังหวัดบุรีรัมย์” สารสังเขปออนไลน์ ค้นคืนวันที่ 24 มกราคม 2555 จาก http://www.dld.go.th/region3/article_research/article_research54/buffalo_burirum.pdf
- พิเศษ แสตรกระโทก และฉลองชัย ชุ่มชื่น (2554) “สภาพสังคม เศรษฐกิจ และการจัดการเลี้ยงดูกระบือของเกษตรกรฟาร์มเครือข่ายศูนย์วิจัยและบำรุงพันธุ์สัตว์สุรินทร์” ในวารสารวิชาการ กองบำรุงพันธุ์สัตว์ กรมปศุสัตว์ กระทรวงเกษตรและสหกรณ์: 50-79
- ภณิดา ชัยปัญญา (2541) “ความพึงพอใจของเกษตรกรต่อกิจกรรมไร่นาสวนผสมภายใต้โครงการปรับโครงสร้างและระบบการผลิตการเกษตรของจังหวัดเชียงราย” วิทยานิพนธ์ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต (เกษตรศาสตร์) สาขาส่งเสริมการเกษตร บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
- วัชรินทร์ นวลแก้ว (2546) “ความพึงพอใจของประชาชนต่อการให้ความรู้และบริการของสวนพฤกษศาสตร์วรรณคดีภาคใต้” วิทยานิพนธ์ปริญญาเกษตรศาสตรมหาบัณฑิต แขนงวิชาส่งเสริมการเกษตร สาขาวิชาส่งเสริมการเกษตรและสหกรณ์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช
- นรินทร์ ศรีวิชัย (2547) “ความพึงพอใจของเกษตรกรต่อการปลูกมะเขือม่วงญี่ปุ่น แบบมีพันธุ์สัญญาในจังหวัดแม่ฮ่องสอน” วิทยานิพนธ์ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต (เกษตรศาสตร์) สาขาส่งเสริมการเกษตร บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
- ศุภชัย ช่วบุญ (2548) “ความพึงพอใจของประชาชนที่มีต่อการให้บริการงานทะเบียนอำเภอ บางปะอิน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา “ วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขารัฐศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
- โสภณ ชินเวโรจน์ อุทัย ลีรัตนชัย และเวียงทองอินทอง (2533) “ผลการตอบแทนและคุณภาพของเมล็ดพันธุ์ทุเรียนที่ผลิตโดยเกษตรกรในจังหวัดขอนแก่น” รายงานผลงานวิจัยประจำปี พ.ศ.2533 กองอาหารสัตว์ กรมปศุสัตว์ กระทรวงเกษตรและสหกรณ์: 1-15.
- สุภาลักษณ์ ชัยอนันต์ (2540) “ความพึงพอใจของเกษตรกรที่มีต่อโครงการส่งเสริมการปลูกมะเขือเทศแบบมีสัญญาผูกพันในจังหวัดลำปาง” วิทยานิพนธ์ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต (เกษตรศาสตร์) สาขาส่งเสริมการเกษตร บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
- สมโภชน์ เต็มเปี่ยม (2542) “ความพึงพอใจของเกษตรกรที่มีต่อโครงการทำนบปลาประจำหมู่บ้าน อำเภอแม่แตง จังหวัดเชียงใหม่” วิทยานิพนธ์ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต (เกษตรศาสตร์) สาขาส่งเสริมการเกษตร บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
- สุริยา โอทยากุล (2544) “การศึกษาเปรียบเทียบความพึงพอใจของผู้ใช้บริการก่อนและหลังการรื้อระบบบงก์การ” วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการปกครอง บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเกริก
- สันติ กลิ่งดอนกลาง (2544) “ความพึงพอใจต่อการเลี้ยงไหมเพื่อจำหน่ายรังของเกษตรกรใน จังหวัดกาญจนบุรี” วิทยานิพนธ์ปริญญาเกษตรศาสตรมหาบัณฑิต แขนงวิชาส่งเสริมการเกษตร สาขาวิชาส่งเสริมการเกษตรและสหกรณ์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช
- สำนักงานเกษตรจังหวัดสุรินทร์ (2553) “ข้อมูลด้านการเกษตรการเพาะปลูกปี 2553” สารสังเขปออนไลน์ ค้นคืนวันที่ 28 มิถุนายน 2555 จาก <http://www.surin.doae.go.th/job/economic.html>

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับบัณฑิตศึกษา มสธ. ครั้งที่ 3
The 3rd STOU Graduate Research Conference

สำนักงานปศุสัตว์จังหวัดสุรินทร์ (2553) “สถิติข้อมูลสัตว์เลี้ยงจังหวัดสุรินทร์ปี 2553” สาระสังเขปออนไลน์ ค้น
คืนวันที่ 28 มิถุนายน 2555 จาก http://www.dld.go.th/pvlo_sur/web_data/StatisticsAnimals_sur.html

สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร (2554) *สถิติการเกษตรของประเทศไทย ปี 2554*. กระทรวงเกษตรและสหกรณ์
กรุงเทพมหานคร: 176

อรธณ เมฆทัศน์ (2543) “ความพึงพอใจของนักศึกษาต่อการให้บริการของมหาวิทยาลัยรามคำแหง” ภาคนิพนธ์
ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต พัฒนาสังคม มหาวิทยาลัยรามคำแหง

Good Carter V.(1973).*Dictionary of Education*. New York: McGraw Hill Book. ISO 8402: 1994 “ความหมาย
ของคุณภาพ” สาระสังเขปออนไลน์ ค้นคืนวันที่ 2 ธันวาคม 2551 จาก <http://WWW.geocities.com/jack-net-2000/link7.html>

Vroom, W.H .(1964).*Work and Motivation*. New York: John Wiley and Sons, Inc.

Wolman, Benjamin B.(1973).*Dictionary of Behavioral Science* .London: Litton Educational Publishing

